

Lírica llatina

Codi: 100397
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500243 Estudis Clàssics	OB	3	2
2501907 Estudis d'Anglès i de Clàssiques	OB	3	2

Professor/a de contacte

Nom: Gemma Puigvert Planagumà
Correu electrònic: Gemma.Puigvert@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)
Grup íntegre en anglès: No
Grup íntegre en català: Sí
Grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

És aconsellable haver superat l'assignatura *Gramàtica Llatina* (primer quadrimestre, primer curs) i l'assignatura *Poesia èpica llatina* (segon quadrimestre, segon curs). Altrament, l'estudiant haurà de fer un esforç suplementari important per poder aprovar-la. Horaci presenta una dificultat superior a la de Virgili.

Llengua

L'estudiant ha de tenir la disposició de seguir les classes impartides en català i a utilitzar materials escrits en aquesta llengua (sense excloure'n d'altres), però, evidentment, pot utilitzar el castellà (o alguna altra llengua propera, si és el cas) en el seu treball diari i en les seves participacions a classe.

Objectius

Es tracta d'una assignatura inclosa dins la matèria *Llengua i Literatura clàssiques*. En certa manera suposa la continuïtat de l'assignatura *Poesia èpica llatina*, cursada el segon quadrimestre del segon curs.

Descripció de l'assignatura (segons el Pla d'Estudis): Traducció i comentari d'Horaci. Lectura d'una selecció d'*Odes* i de l'*Art poètica* d'Horaci, i d'una selecció de Properci, Tibul i Sulpícia. Estudi de la prosòdia i mètrica llatines aplicades a la poesia horaciana. Nocions sobre el díptic elegíac.

Objectius: el treball a les classes presencials i, si escau, als seminaris i tutories, tindrà per objectiu que l'estudiant, en acabar el quadrimestre, sigui capaç de:

1. Aplicar les tècniques que permeten la comprensió ràpida del text llatí.
2. Traduir la quantitat de 20 a 25 versos en 1.30h.
3. Fer un comentari gramatical i mètric d'un text de poesia lírica, a partir de qüestions proposades pel professor.
4. Respondre qüestions sobre el context històric en què s'emmarca el gènere i sobre la seva tradició posterior.

Competències

Estudis Clàssics

- Aplicar els coneixements gramaticals adquirits a l'anàlisi i la comprensió dels textos grecs i llatins.
- Identificar el fet literari clàssic i la seva transmissió.
- Interpretar textos llatins i grecs, escrits en prosa i en vers, aplicant el mètode filològic.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.

Estudis d'Anglès i de Clàssiques

- Aplicar els coneixements gramaticals adquirits a l'anàlisi i la comprensió dels textos grecs i llatins.
- Identificar el fet literari clàssic i la seva transmissió.
- Interpretar textos llatins i grecs, escrits en prosa i en vers, aplicant el mètode filològic.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.

Resultats d'aprenentatge

1. Adquirir tècniques ràpides de comprensió basades en la semàntica (arrels, formacions derivades i compostes).
2. Contextualitzar en el seu marc cultural el gènere corresponent, la seva gènesi i la seva evolució.
3. Elaborar un comentari gramatical, mètric i de realia d'un text llatí del gènere corresponent.
4. Explicar el context, les obres (personatges, tòpics) i la tradició posterior dels autors i els gèneres estudiats.
5. Localitzar informació veraç i significativa per a la lectura i interpretació de textos literaris o epigràfics.
6. Reflexionar sobre el treball propi i el de l'entorn immediat amb intenció de millorar-los de manera continuada.
7. Traduir correctament un passatge dels autors proposats, adequant-se al registre propi del gènere corresponent.

Continguts

CONTINGUTS

LA POESIA LÍRICA

I. LA LITERATURA DE L'ÈPOCA D'AUGUST. CONTEXT HISTÒRIC, POLÍTIC I SOCIAL

Obres de consulta fonamentals:

- Bieler, L., "La época de Augusto", en Id., *Historia de la literatura romana*, ed. Gredos, Madrid 1972, pp. 175-185.
- Moralejo, J. L., *Horacio*, Gredos, Madrid 2012.

II. HORACI. DADES BIOGRÀFIQUES. OBRES

Lectures suggerides:

- Suetoni, *Vida d'Horaci*.
- Albrecht, M. V., *Historia de la literatura romana. Desde Andrónico hasta Boecio*. Volum I, Herder, Barcelona 1997, pp. 662-688.
- Beard, M., *SPQR. Una historia de la antigua Roma*, Crítica, Barcelona 2016.
- Moralejo, J.L., *Horacio*, Gredos, Madrid 2012.

- Odes I, 3; II, 7.
- Sàtires I, 4; I, 6.

Vegeu també:

- Codoñer, C. (ed.), *Historia de la literatura latina*, Cátedra, Madrid 1997.

III. LA POESIA LÍRICA A ROMA

Lectures suggerides:

- Codoñer, C. (ed.), *Géneros literarios latinos*, Salamanca 1997.
- Martin, R. - Gaillard, J. *Les genres littéraires à Rome*, Nathan, París 1990, pp. 320-
- Alvar Ezquerro, A. "La poesia lírica de Horaci. Los Epodos. Las Odas", a C. Codoñer, *Historia de la literatura*
- Cortés Tovar, R. "Sátiras y Epístolas", a Codoñer, C. (ed.), *Historia de la literatura*
- Cortés Tovar, R., "Poesía de mujeres en Grecia y Roma" en Sevillano San José M 2005, pp. 201-218.
- Keith, A. M., "Sex and Gender", en Harrison, S. (Ed.), *A Companion to Latin Literature*

IV. ELS TÒPICS HORACIANS I LA SEVA INFLUÈNCIA EN LA LITERATURA UNIVERSAL

Lectures suggerides:

- Martindale, Ch., "Horacio, Ovidio y otros" a Jenkyns, R. (ed.), *El legado de Roma*, Crítica, Barcelona 1995, pp. 161-196.

Vegeu també:

- Beard, M., *La herencia viva de los Clásicos*, Barcelona 2013.
- Curtius, E. R., *Literatura europea y edad media latina*, 2 vols., Mèxic 1978.
- Highet, G., *La tradición clásica*, 2 vols., Mèxic 1954.
- Jenkyns, E., *Un paseo por la literatura de Grecia y Roma*, Crítica, Barcelona 2015.

V. TEXTOS A TRADUIR

- Lectura i comentari d'una selecció de *Sàtires*:

I, 5 (viatge a Bríndisi); I, 6, 45-99 (aspectes de la vida de l'autor explicats per ell mateix); II, 8 (sopar de Nasidí).

- Lectura i comentari d'una selecció d'*Epístoles*:

I, 13 (lliurament a August dels tres primers llibres de les **Odes**); II, I, 139-174 (orígens del teatre, *Graecia capta...*).

- Lectura i comentari d'una selecció d'*Epodes*:

2 (**Beatus ille**), 7 (plany per les guerres civils), 8 (a una vella nimfòmana), 9 (alegria per la victòria d'Acci).

- Lectura i comentari d'una selecció d'*Odes*:

I. 1 (dedicatòria a Mecenàs; exposició de diferents formes de vida); I. 4 (alegria I de la joventut); I. 9 (*carpe diem*); I. 11 (**carpe diem**); I. 14 (al·legoria de l'Estat); I. 23 (l'estimada fuig de l'enamorat); I. 27 (escena de simposi); I. 37 (suïcidi de Cleòpatra); I. 38 (lloança dels petits plaers de la vida); II. 1 (conseqüències funestes de la guerra civil); II. 7 (antic esperit republicà d'Horaci); II. 10 (**aurea mediocritas**); II. 14 (**tempus fugit**); II. 16 (elogi de la pau i de la vida al camp; tema de l'*aurea mediocritas*); II. 17 (amistat amb Mecenàs); II. 20 (la immortalitat de l'artista) III. 5 (el valor i l'orgull de sentir-se romà; episodi de Règul); III. 13 (a la font de Bandúsia) III. 29 (invitació a Mecenàs perquè es traslladi a la vil·la d'Horaci i reposi de les seves tasques polítiques); III. 30 (consciència de la fama immortal del bon escriptor); IV. 7 (la mort acaba amb tot); IV. 14 (elogi d'August i de Tiberi); IV. 15 (elogi de la *pax augusta*).

Lectura i comentari d'una selecció de poemes escrits per Sulpícia, la veu femenina de la poesia llatina: poemes 7-12.

VI. NOCIONS SOBRE PROSÒDIA I MÈTRICA APLICADES A LA POESIA HORACIANA. NOCIONS SOBRE EL DÍSTIC ELEGÍAC

Lectura suggerida:

- Ceccarelli, L., *Prosodia y métrica del latín clásico*, ed. Universidad de Sevilla, Sevilla 1999, pp.

VII. LECTURES OBLIGATÒRIES. SELECCIÓ D'ODES I ART POÈTICA. PETITA ANTOLOGIA DE LA POESIA ELEGÍACA

- Horaci (a part de les traduïdes i comentades a classe); *Odes*: 1, 3; 1, 4; 2, 11; 2, 18; 3, 2; 3, 4; 4, 5; *cant secular*; *Art poètica*: vv. 73-85; 333-390; 408-476.
- Properci: 1, 1; 1,3; 2, 1; 2, 5; 2, 10; 2, 15; 3, 21; 3, 24; 3, 25; 4,1; 4,7; 4,8; 4,10.
- Tibul: 1, 1; 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 9; 1, 10; 2, 1; 2, 6.
- Sulpícia: *corpus* sencer.

Lectura suggerida:

- Alvar Ezquerro, A. "La elegía latina entre la república y el siglo de Augusto", a C. Codoñer (ed.), *Historia de la literatura latina*, Càtedra, Madrid 1997, pp. 191-211.

Metodologia

L'estudiant s'haurà de responsabilitzar de dur diàriament el text proposat per a la traducció i el comentari (*Nulla dies sine linea*).

La tasca de traducció diària és fonamental si es vol superar amb èxit l'assignatura.

A classe el professor dedicarà temps a:

- 1) Llegir, traduir i comentar la selecció de textos proposada.
- 2) Proporcionar als estudiants mecanismes que els permetin augmentar progressivament el volum de text traduït.
- 3) Llegir i comprendre textos a vista sense l'ús del diccionari.
- 4) Corregir els textos traduïts diàriament pels estudiants.
- 5) Comentar el contingut lingüístic, literari i sociocultural dels textos traduïts.
- 6) Explicar els continguts gramaticals, mètrics i estilístics.
- 7) Explicar continguts de realia que ajudin a contextualitzar el text.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals i tutories	50	2	1, 3, 4, 6, 7
Exàmens	6	0,24	1, 3, 4, 7
Tipus: Supervisades			
Traduccions, comentaris, lectures.	78	3,12	1, 3, 7

Avaluació

En cadascuna de les dues proves de traducció sense diccionari (25% + 25%) caldrà haver obtingut una nota igual o superior a 4 per poder fer la mitjana amb la tercera evidència (35%) i la quarta (15%).

Reavaluació: en cas que no s'hagi superat l'assignatura, **NOMÉS** es podrà recuperar alguna de les parts suspeses (màxim un 50%). Si no s'ha obtingut una nota igual o superior a 4 a la part de text no vist i també es té suspesa la part de text vist, la reavaluació només es farà de la part de text no vist.

Si a la part de text no vist s'ha obtingut una nota igual o superior a 4 però no s'ha aprovat la part de text vist, la reavaluació serà de la part de text vist.

NOTES MOLT IMPORTANTS:

La presentació d'una sola evidència exclou la possibilitat de ser avaluat com a NO AVALUABLE.

Les proves no realitzades el dia fixat al calendari només, i només si s'aporta un justificant (per. ex. mèdic), es realitzaran el dia establert per a la reavaluació.

En determinades circumstàncies es podrà valorar si l'estudiant pot presentar-se a millorar la qualificació final. Sempre caldrà que parli prèviament amb el professor, atès que la reavaluació està pensada NOMÉS per recuperar i no pas per millorar nota.

Els estudiants tenen l'obligació de consultar l'acta de qualificació de l'assignatura abans del seu tancament per assegurar que no hi ha hagut cap error en el traspàs de notes per part del professor.

El calendari d'avaluació serà el següent (pot canviar lleugerament depenent de les eventualitats que es puguin produir durant el curs):

Prova núm. 1. Prova inicial de continguts teòrics: context històric + gènere + lectures obligatòries (15%). 26 de març de 2020.

Prova núm. 2. Prova de traducció amb diccionari (25%). 30 d'abril de 2020.

Prova núm. 3. Prova de traducció amb diccionari (25%). 28 de maig de 2020.

Prova núm. 4. Prova de traducció, comentari mètric i de *realia* de tots els textos traduïts a classe (35%). 2 o 4 de juny de 2020.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Prova de traducció amb diccionari	25%	2	0,08	1, 6, 7
Prova de traducció amb diccionari	25%	2	0,08	1, 5, 6, 7
Prova de traducció, comentari mètric i de <i>realia</i> de tots els textos traduïts a classe	35%	2	0,08	2, 3, 4, 7
Prova inicial de continguts teòrics: context històric + gènere + autors representatius	15%	10	0,4	2, 4, 5, 6

Bibliografia

BIBLIOGRAFIA

Històries de la literatura romana (obres de referència):

CITRONI, M. - CONSOLINO, F. E., LABATE, M., NARDUCCI, E., *Letteratura di Roma antica*, Laterza, Roma-Bari 1997.

CODOÑER, C. (ed.), *Géneros literarios latinos*, Salamanca 1997.

CODOÑER, C. (ed.), *Historia de la literatura latina*, Cátedra, Madrid 1997.

MARTIN, R. - GAILLARD, J., *Les genres littéraires à Rome*, Nathan, París 1992.

KENNEY, E. J. - CLAUSEN, W. V. (eds.), *Historia de la literatura clásica. II. Literatura latina*, Gredos, Madrid 1989.

VON ALBRECHT, M., *Historia de la literatura romana*, 2 vols., Herder, Barcelona 1997.

ZEHNACKER, H. - FREDOUILLE, J-C., *Littérature latine*, PUF (Presses Universitaires de France), París 1993.

Per a la contextualització històrica de les obres recomanem:

BEARD, M., *SPQR. Una historia de la antigua Roma*, Crítica, Barcelona 2016.

GRIMAL, P., *La civilización romana. Vida, costumbres, leyes, artes*, Barcelona 1999.

GRIMAL, P., *Historia de Roma*, Paidós, Barcelona 2005.

HACQUARD, G. ET AL., *Guía de la Roma Antigua*, Atenea, Madrid 2000.

LANE FOX, R., *El mundo clásico. La epopeya de Grecia y Roma*, Crítica, Barcelona 2007.

Per a la tradició en la literatura europea de les obres clàssiques recomanem:

CURTIUS, E. R., *Literatura europea y edad media latina*, 2 vols., Mèxic 1978.

HIGHET, G., *La tradición clásica*, 2 vols., Mèxic 1954.

JENKINS, R. (ed.), *El legado de Roma. Una nueva valoración*, Crítica, Barcelona 1995 (caps. V, VII).

És obligat tenir com a diccionari de capçalera, al costat dels bilingües, el de HOWATSON, M. C., ***Diccionari de la Literatura Clásica***, Alianza Editorial, Madrid 1991.

RECURSOS EN XARXA

<http://www.culturaclasica.com>

<http://interclassica.um.es>

<http://www.cnice.mecd.es>

<http://www.unicaen.fr/rome>

<http://www.xtec.cat/~sgiralt/>

<http://pagines.uab.cat/culturaclassicagrauhumanitat-suab>

Recorregut virtual pel Fòrum de Roma:

<http://archeoroma.beniculturali.it/carcer-tullianum>

HORACI

Edicions:

Q. Horatii Flacci Opera, ed. de D. R. Shackelton Bailey, Stuttgart 1985 (Munic-Leipzig 2001).

Q. Horatii Flacci Opera, ed. de E. C. Wickham), Oxford Classical Texts, 1901 (revisada per H. W. Garrod 1912).

Traduccions:

Horaci, *Sàtires i epístoles*. ed. i trad. de I. Ribas i Ll. Riber, FBM, Barcelona 1926.

Horaci, *Odes i Epodes*, 2 vols., ed. i trad. de J. Vergés, FBM, Barcelona 1978-81.

Horaci, *Epodes*, trad. de Joan Carbonell, La Magrana, Barcelona 2004.

Horaci, *Sàtires*. Pròleg i trad. de Jaume Juan, Adesiara, Barcelona 2008.

Horacio, *Odas y Epodos*. Ed. bilingüe de M. Fernández-Galiano i V. Cristóbal. Trad. de M. Fernández-Galiano. Introd. de V. Cristóbal, Cátedra, Madrid 1990.

Horacio, *Epodos, Odas y Carmen Secular*, introd., versió rítmica i notes de R. Bonifaz Nuño, Universidad Nacional Autónoma de México 2007 (versió bilingüe).

Horacio, *Sátiras, Epístolas, Arte Poética*, ed. bilingüe i trad. d'Horacio Silvestre, Cátedra, Madrid 1996.

Horacio, *Sátiras, Epístolas, Arte Poética*, introd., trad. i notes de J. L. Moralejo, Gredos, Madrid 2008.

Comentaris:

LEJAY, P., *Les satires d'Horace*, Hildesheim 1966.

MACLEOD, C. - RUDD, N., *Horace. Epistles. Epistle to the Pisones (Ars Poetica)*, 2 vols., Cambridge 1989.

NISBET, R. G. M.- HUBBARD, M., *Horatius, Carmina 1-2*, Oxford 1970-78.

PLESSIS, F. - LEIAY, P. - GALLETIER, E., *Oeuvres d'Horace. I. Odes, Épodes et Chant Séculaire*, Hildesheim 1966.

QUINN, K., *Horace. The Odes*, Londres 1980.

Estudis sobre Horaci i el seu temps:

CORTÉS TOVAR, R. - FERNÁNDEZ CORTE, J. C. (Eds.), *Bimilenario de Horacio*, Salamanca 1994.

CREMONA, v., *La poesia civile di Orazio*, Milano 1986.

ENCICLOPEDIA ORAZIANA, 3 vols., Roma 1996-1998.

HARRISON, S. J. (Ed.), *Homage to Horace. A Bimilenary Celebration*, Oxford 1995.

LANA, I., *Orazio: dalla poesia al silenzio*, Venosa 1993.

LA PENNA, A., *Orazio e l'ideologia del principato*, Torí 1963.

MORALEJO, J.L., *Horacio*, Gredos, Madrid 2012

RUDD, N., *Horace 2000: a Celebration. Essays for the Bimillennium*, Londres 1993.

SHACKLETON BAILEY, D. R., *Profile of Horace*, Londres 1982.

Estudis sobre la poesia d'Horaci:

ARMSTRONG, D., *Horace*, New Haven-Londres 1989.

BRINK, Ch. O., *Horace on Poetry*, 3 vols., Cambridge 1963-82.

CUPAIUOLO, F., *Lettura di Orazio lirico. Struttura delle Ode oraziane*, Nàpols 1967.

DEL GRANDE, C., "De re metrica horatiana", *Emerita* 4 (1936), pp. 38-73; 5 (1937), pp. 89-122.

DELLA CORTE, F. - FEDELI, P. - CARENA, C., *Q. Orazio Flacco. Le opere. II. Le Satire. Le Epistole. L'Arte Poetica*, 2 vols., Roma 1994.

GHISELLI, A., *Orazio*, Bolonya 1983.

PASOLI, E., *Le epistole letterarie di Orazio*, Bolonya 1964.

PASQUALI, G., *Orazio lirico*, Florència 1964.

RONCONI, A., *Orazio satiro*, Bari 1964.

RUDD, N., *Themes in Roman Satire*, Londres 1986.

WITKE, C., *Horace's Roman Odes. A Critical Examination*, Leiden 1983.

PROPERCI

Edicions:

Sexti Propertii, *Carmina*, ed. d'E.A. Barber, Oxford Classical Texts, Londres 1960.

Sexti Propertii, *Elegies*, ed., introd. i comentari de H. Edgeworth i E. Arthur, Georg Olms, Hildesheim-New York 1969.

Propertius, *Elegies*, ed. i trad. de G.P. Goold, *Loeb Classical Library*, Londres 1990.

Traduccions:

Properci, *Elegies*. Text establert per J. Balcells. Trad. de J. Mínguez., FBM, Barcelona 1946.

Propercio, *Elegías*. Introd., trad. y notas de A. Ramírez de Verger, Gredos, Madrid 1989.

Propercio, *Elegías*. Ed. bilingüe de F. Moya i A. Ruiz de Elvira. Introd. de F. Moya i C. Puche. Trad. i notes de F. Moya i A. Ruiz de Elvira, Cátedra, Madrid 2011.

TIBUL

Edicions:

Tibulli, *alliorumque carminum libri tres*, ed. de J. Parcival, Oxford Classical Texts 1965.

Albii Tibulli aliorumque carmina, Teubner, Stuttgart 1988.

Catullus, Tibullus, Peruigilium Veneris, ed. de G. P. Goold, trad. de F. Warre; J. P. Postgate; J. W. Mackail, Harvard University Press, Londres 1988.

Traduccions:

Tibul, *Elegies*. Text i trad. de C. Magrinyà i J. Mínguez, FBM, Barcelona 1925.

Tibulo, *Poemas*, introd., not. i trad. d'E. Otón, Bosch, Barcelona 1979.

Tibulo, *Elegías*, ed., trad. i notes de H. Francisco Bauzá, CSIC, Madrid 1990. Versión bilingüe.

Tibulo, *Elegías*, ed., trad. i notes de J. L. Arcaz Pozo, Alianza, Madrid 1994.

SULPÍCIA

Edicions:

Luck, G., *Albii Tibulli aliorumque carmina*, Teubner, Stuttgart 1988.

Lyne, R.O.A.M. *Tibullus. Book 3 and Sulpicia 1* en *Collected papers on latin poetry* (pp, 342-367), Oxford Univ. Press.

Traduccions:

Tibul, *Elegies*. Text i trad. de C. Magrinyà i J. Mínguez, FBM, Barcelona 1925.

Tibulo, *Poemas*, introd., not. i trad. d'E. Otón, Bosch, Barcelona 1979.

Tibulo, *Elegías*, ed., trad. i notes de H. Francisco Bauzá, CSIC, Madrid 1990. Versión bilingüe.

Tibulo, *Elegías*, ed., trad. i notes de J. L. Arcaz Pozo, Alianza, Madrid 1994.

Estudis

Cartaut, A., *Tibulle et les autres auteurs du Corpus Tibullianum*, Georg Olms Verlag, Hildesheim 1981.

Mahoney A., *Sulpicia: Text, translation and commentary*, 2000
[<http://www.perseus.tufts.edu/hopper>] 06/06/2018.